

etiam temporibus æque ac priscis, ita in se liquorem vitri trahere creditur, ut ad se ferrum allicit, tractum autem purgat, & ex viridi, vel luteo candidum facit, sed magnetem postea ignis consumit, ex Agricola. Legimus & capiti ad morum magnetem dolores omnes auferre. Galenus purgatorias vires habere dicit, propter quod hydropticis in potu datur, & omnem humorem e ventre educit. Non omittimus tandem Hadrianum in suis quæstionibus errorem de magnete. Inquit enim, ferrum sua gravitate nihil magneti ponderis adicere: nam ferunt naturales, si magnes aliquis fortis in libra appensus fuerit, & post ad se attraxerit ferrum, nil ultra ponderis, quam antea ex solo magnete, jam ex ferro & magnete simul erit, ita quasi absorpta, & ab effectu movendi gravitas ferri virtute magnetis impedita erit. Quod falsum repperimus. Simile irridetur ab Aristophane de villico supra asellum sedente, aratrum super humeros gestante, dicente, asellum aratri gravitatem non sentire, quum vis ejus animæ pondus illud sustineret.

LIBER OCTAVUS,

Experimenta continet medica.

PROŒMIUM.

ONSTITVERAMUS omittere sequentia hæc medica experimenta, quum de iis assatim universi Phytognomonicon opere pertractatum esset, nec omisimus, quod ceteri, & occulti de re illa haberemus nisi quedam, quæ ad eam normam redigi non poterant. Et si alia quoque distillationis libro describentur, ne eandem hic locus Medicinæ vacuus relinqueretur, sententiam mutare, & aliqua huc asferre decrevimus.

CA-

CAPUT I.

De soporiferis medicamentis.

VT ordinate, quæ diximus, describamus experimenta, à morbis, qui capiti occurrunt, incipere constituimus, & primo à somno: nam satis anxie inter arcana hypnótica secreta requiruntur, maximaque apud Medicos sunt existimationis, ludificando per somnum aliquorum dolores. Nec minus apud Duces, & Imperatores militum, quum hostibus stratagemata moliantur. Soporifera hæc medicamenta ex maxime frigidis, & humidis constant. Plutarchus in Symposiasticis somnum à frigiditate fieri dicit, & ob id hypnótica pharmaca plurimam habere vim *ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ*. Docēbimus primo

Mandragora somnum inducere.

Dioscorides eos homines protinus dormituros eo habitu dicit, quo mandragoram hauserunt, ereptis omnibus sensibus in ternas, quaternasque, à quo potionati sunt, horas, & hac uti Medicos quum urere, aut secare quem volunt. Et mandragoram produnt viri periti vitibus adnatam, transmittere in illas potestatem somnificam, ut vinum ex eis bibentes facilius, procliviusque in soporem collabantur. Hic mandragoræ historias relatu non injucundas referemus ex authoribus stratagematum, Iulius Frontinus refert. Annibal missus à Carthagenensibus adversus rebellantes Afros, quum sciret gentem esse avidam vini, magnū eis modum mandragoræ permiscuit, cuius inter venenum & soporem media vis est, tunc pralio levi commissio, ex industria cessit, nocte deinde intempella, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto sugam simulavit, quumque Barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum merū avide hausissent, ac in defunctorum modū strati jacerent, reversus cepit eos, ac trucidavit. Polyænus idem. Et Caesar versus Nicomediam navigans juxta Maleam à latronibus Cilicibus captus est, qui quum magnam mercedem pro ejus liberatione peterent, ille dupli-

duplicem summam promisit. Appulerunt ad Miletum, homines extra mœnia accurrebant. Cæsar Epicratem Milessum servum mittit ad Milesios, rogans, ut sibi pecunias mutuo darent, qui eas confestim miserunt. Epicrates mandatum habens à Cæsare, ut cum pecuniis magnum convivii apparatus, & hydriam plenam ensis, vinumque mandragoræ mistum. Cæsar duplicatam latronibus pecuniæ summam numeravit, eisque convivium apposuit: illi exultantes pecuniarum multitudine, largiter genio indulgebant, & vinum infectum bibentes, in soporem incidebant. Cæsar dormientes interficere jussit, statimque pecunias Milessis reddidit. Demosthenes demonstrare volens, quod, qui velut aspide somniculosa icti, minus desides sunt, ac quodammodo à sensu diffici, ut excitari non queant, ait, consimiles hominibus videntur, qui mandragoram biberint. Plinius folia olfactu somnum asferre dixit. Possumus idem

Somnificum medicamentum ex solano

Conficere, nam hypnoticon ob effectum cognominant, cujus cortex in vino potus drachmæ pondere somnificam vim obtinet, sed blandam, & mitem. Solanum vero manicum ignorare videtur recens ætas, quippe in ejus descriptione Dioscorides sibi constare non videtur: sed meo judicio (ut alibi diximus) duas eo loco plantas describit stramonium Fuchsii, & herbam vulgo vocatam *bella donna*, quarum vires mire somnificæ sunt; nam & aquas sine odore, & sapore conficiunt, somnum inducentes, ut dolus detegi nequeat, nam parva ex eo quantitas exhiberi debet: quum ego aquam modo quodam parassem, & amico imposuissem in quibusdam usibus non nisi drachmam exhiberet, ille unciam propinavit, jacuit potor, quatri duo sine cibo, & motu, ut ab omnibus mortuus judicaretur, nec ullis conatibus expergisci poterat, digestis vaporibus exporrectus est, etsi mortem ex immodico usu Dioscorides minetur. Modum iniquis celamus, probis apparet. Fir quoque

Somniferum ex papavere,

Ex eo eclegma fit soporiferum. Inciduntur capita decus-
fando

sando tenui manus libramento, ne penetret intus plaga, erumpentem lachrimam subiectus unguis in mytulam corrivet, & digressi haud multo post redeunt, quod fluxit è vulnere coactum inventuri. Sed Thebaicum optimum. Idem de hyoscyamo dicendum, & de cicuta. Ex his omnibus possumus

Pomum somnificum conficere.

Constat enim opio, mandragora, cicuta succo, hyoscyami feminibus, hisque moschum additur, ut odore illuctum olitorem feriat, in pilam conglobato. quantum pugno quis comprehendat, hoc saepius odorando lumina somno demulcet, ac ligat. Tandem mirus tradetur

Modus, quo quis dormiens soporiferum medicamentum hauriat.

Sed quæ diximus facile quis cognoscet post somnum se à medicamento male mulctatum, & secum suspicionem asferunt. Sed ex quampluribus dictorum quinta essentia extrahitur somniferis menstruis. hoc plumbeis vasculis clauditur, sed optime opereularis, ne minimam auram expirent, nam evanesceret medicamentum. Utendi tempore amoto opereculo, dormienti naribus admoveatur, subtilissimamque vim halitus haurit olfactu, itaque sensus arcem obsidet, ut profundissimo demergatur somno, non nisi maximo conatu experrecturus. Post somnum nulla capitis gravedo remanet, nec doli suspicio. Hæc solerti medico clara sunt, impio obscura.

CAPUT II.

Quomodo homines per diem dementari possint.

POST soporifera medicamenta dicemus, quæ homines mente alienatos reddant, cognata res: eadem enim plantæ quæ somnum inducunt, si paulo plus propinentur, dementant, sed non quæ id perpetuo operentur, docebimus, sed quæ nos jucundo spectaculo per diem demulceri possint, & post ludum nulla remanet noxa, & incipiemus à

Man-

Mandragora mentem alienare

Quomodo possit. Diximus ex parva sapor, & plusculo infania, sed largo ex potu mors contrahitur. Morion si drachma propinetur infatuare dicit Dioscorides. Nos id faciliter fecimus vino: quod his constat. Mandragoræ radices accipito, in multum adhuc fervens, & in bullas tumens demittito, operculum indito, aptoque loco servetur binis mensibus, quum eo indigueris, potui dabis, qui id hauserit, ubi multum profundo fuerit demersus somno, mente capitur, ut per diem non parum deliret, ac post somnum solvitur dementia, nec damnum affert, multumque fuerit voluptuosum videre: periclitamini. Poterimus eodem modo

Solano manico dementare.

Stramonium diximus, cujus semina jam arida macerata in vino per noctem, ac drachma propinata in cyatho vini, sed rite data, ne hominem offendat, post aliquas horas dementat, ut mirabiles visiones potori ostendat, jucundas, horribiles, & varias, ut vis: solvitur dementia post somnum, nec mali aliquid infert, si, ut diximus, recte administratum fuerit. Possumus & ejus semine in pulverem redacto, obsonia condire, subtiliter super ea spargendo, quantum tribus digitis prehendere poteris. Per diem satis jucunde insanire facit. Sed venefica vis tollitur soluta post somnum, vel tactis temporibus, & pulsibus aceto, ac limonum succo. Possumus & aliter

Aliena solani specie idem efficere,

Quam herbam vulgo *bella donna* nuncupari diximus; hæc omnino pessima, cujus radicis sicæ drachma inter alia hoc habet speciminis, quod homines dementat innoxie, ut nil jucundius sit tale spectaculum videre, tam deliras ineptias, & visiones, quæ etiam solvitur post somnum, sed interdum cibum capere recusant. Hoc tamen præmonemus has omnes radices assumptas, vel semina, ut diximus, jucundas imagines obversari bibentibus facit, & si aliquid pluscule propinaveris, excessum hunc mentis in triduum retinebit, sed quadruplilatam mortem quoque afferet. Unde caute cum his pro-

procedendum. Erat amicus, qui quoties libuisset, aliis spectantibus poterat

*Hominem reddere, ut sibi persuaderet in
avem mutari*

Quamcunque, vel animal, & insanias ad libitum producebat: nam potionato quodam medicamento, nunc videbatur ipsum se in piscem mutatum, atque jactis brachiis in solo natabat, & nunc resiliere, nunc vero submergi videbatur; alterum vero in anserem conversum, & ore herbas convellebat, ac dentibus terram percutiebat, ut anser, nunc vero canebat, nitebaturque alas movere. Hoc autem faciebat supra dictis plantis, nec ab his hyoscyamum secludebat, extractis per sua menstrua essentiis, admiscebatque iis, de eorum artubus, corde, cerebro, & aliis. Memini dum illa juvenis experirer in contubernaliis, eorum insania versabatur circa ea, quæ prius comederant, & ex cibi qualitate imagines obversabantur. Unus qui bovinam carnem multam ingurgitaverat, non nisi boves in imaginibus obversantes videbat, ab eis cornibus impeti, & alia ejusmodi. Potionato etiam quodam medicamento vir in terra projicitur, atque ut submersurus brachia & pedes movebat, nitebaturque à morte eripere: ubi autem vis medicamenti obsolescit, quasi qui è mari evaserit, naufragus capillum & vestimenta comprimebat, ut inde aquam exprimeret, anhelabatque quasi maximo sui labore à maximo periculo evasisset, hæc & complura visu jucundiora facit curiosus investigator; sat fuerit modum attigisse.

CAPUT III.

Somnia clara, obscura, jucunda, meticklosaque inducere.

NUNC quomodo insomnia lata, vel tristia, & vera induci possint, docere tentabimus. Sed ut rem certius efficere sciamus, non obfuerit causas prius cognoscere. Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) tabescit, & in vaporem solvitur, quem caliditate juncta, in leve descisere par est, quumque natura in

p

sublim

sub ime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, ubi cerebrum perpetuo obrigens frigore, ad initia nubium generationis, ut in majori mundo visitur, sit humilem, & nebulascent, sic intestina reciprocatione denuo ad cor deferretur, principis sensus domicilium: interim caput opplet, gravedinosum reddit, ut profundo demergatur somno. Unde imagines descendentes, aliorum vaporum occurfu, interpolantur, ut præpositæ monstruosæque videantur, idque in noctis conticinio. Si vero in matutino, ubi excrementitius, sæculentusque sanguis a puro & frugi discretus, & ipse refrixit, & deseruit, meracæ absolutæque visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, quum immoderato tumefacta potu virtus sopita langueat, tum ex natura edulii vapores attolluntur, tum ex iis, quæ corpore abundant: in somno exultari, & immoderate jactari, ut diversa incendia, tenebræ, grandines, putredines ex flava, atraque bili, frigido, putridoque humore. Sic aliquem trucidari, vel impie cruentari, sanguinis abundantiam habere, immo temperiet ejusdem præsagituram elici posse, Hippocrati & Galeno placet, unde cibis vefcentes statuos, eorum vi salebrose imagines monstruosæque, quæ itidem attolluntur: si tenuis, modicæque exhalationis, gratia animam exhilarant simulacris. Sic etiam extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensum principi deferent. Arteriæ enim nostri corporis, inquit Galenus, ad se intus quodcunque trahunt, proxime circundant eas, dum continuo dilatantur. Confert & jecur perungere: nam à ventriculo sursum evaporando permeat sanguis ad jecur, à jecinore ad cor subito, sic reciprocantes tinguntur vapores, ejusdem coloris imagines referentes. Ut non minus pervigiles, quam soporantes latemur, en

Somnia hilaria excitandi ratio.

Cœnæ summo, quum cubitum pergitur, si mandimus, melissophyllon, quam alii citraginem vocant, consopiti variis illudimur imaginibus, quibus latiores non percuteret animus, agros, viridaria, arbores, flores, prata, ac deni-

denique terram omnem in virorem conversam, umbrosis operculis opacatam, ac denique oculos circumlustrando, vernat undique mundus, & arridet. Facit eodem buglosson, ac seriola, populneæ frondes idem operantur, unde unguentum populneum his succedit. At si querimus

Somnia obscura, & tumultuosa,

Fabas edimus, & ideo à Pythagoreis abominantur, quæ talia pariant insomnia. Phaseli, quos præcipue smilaces hortenses vocant, tales pariunt; lentes, capæ, allia, porra, sic smilax lævis, dorycnium, picnocomum, vinum rubrum novum, hæc insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, lacescita, tortuosa, & turbida. Sic per aëra delatus maria, fluentaque transire videbit, casus, mortem, tempestatum sævitiam, imbres decidere, & nubilos dies videre, Solis fulgorem infuscari, cælum hyemare, ac non nisi meticulousa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illinendo fuligine, vel omni adusto, oleoque (quod ideo addimus, ut penetrandi vim medicamentum adsciscit) ignes, incendia, fulgetra, coruscationes, & omnia tenebris involuta. Hæc sufficere videntur, quia quomodo vera fieri possint libro Phytognomonicorum declaravimus.

C A P I T U L U M IV.

Aliqua ad oculos præstantissima remedia.

QUUM oculis olim nos laboraremus, & jam visus usu privati, & à præstantissimis medicis habitis derelicti, accessit empyricus quidam, qui aquam hanc oculis imponendo, eodem die, ne dicam hora, sanitati restituit. Muneribus, precibus, dolo, ære nacti sumus secretum. Hic tradere non pigebit, ut quisque ex voto uti possit. Usus ad inflammationes, lippitudines, nebulas, fistulas, & huiusmodi & si non eodem, altero saltem die per sanat. Si omnes, quos integræ sanitati restituerimus, recensere velimus, nimis prolixiores essemus. Sumito igitur vini græci vulgo dicti phialas duas, rosarum albarum aquæ distillatæ selibram, aquæ chelidonix uncias binas, sceniculorum

lorum, euphragix, & rutæ tantundem, tutiæ sexcunciam, garyophyllorum indicorum tantundem, sacchari candi rosati drachmam, caphuræ sesquidrachmam, aloes tantundem. Tutia hoc modo præparatur. Igniatur, & sexies extinguitur in aqua rosacea cum vino græco remissa, sed aqua postremo ejiciatur: terenda terantur tenuissime, & cum aquis remisceantur. Aloe hoc modo aquis concorporatur, quum inhabilis sit pulverationi, indatur mortario cum aliquantulo aquæ jam descriptæ, seduloque agitur, quatenus in aquam abeat, & strigmenti modo coeat, idque donec aquæ remisceatur, reliquis addatur. In vitreum vas indatur, operculatum, & lutatum ne exhalet, sub dio Solibus, & roribus exponito diebus quadraginta, ter, quater in die remiscendo, agitandoque, sic demum insolata reponitur, promenda usu. Utemur hoc modo

Ad inflammationes, lippitudines & fistulas.

Jaceat in lecto æger supinus, & injecta intra apertos oculos aquæ lachryma, vel gutta, claudat, referetque oculos infirmus, ut per oculorum cavitates intrusa aqua, per oculum diffundatur: Id bis, terve in die, & curabitur. Hoc vero modo utemur ad

Oculorum nebulas

Si nebula fuerint supra, vel infra corneam, conficito pulverem ex saccharo cado rosato, alumine combusto, & sepiæ ossi: sed tenuissime contusum, & succretum incerniculo, ut tactum effugiat, & quum cubitum pergit, supra oculum pauxillum hujus pulveris asperges, mox aquæ guttam extillabis, oculos claudito, & dormito, nam citissime diluetur.

CAPUT V.

Ad dentes confirmandos.

NIL tandem præstantius in universa medicinali sylva hoc ad dentes remedio reperire potuimus, aqua enim per gingivarum fissuras penetrans, usque ad dentium nervulos pervenit, eosque roborat, & confirmat, insuper & si exesi fuerint, carne replet, & convestit eos. Præ-
terea

terea albidos, nitidos, & ut uniones dentes splendentes reddit. Seio virum hoc solo remedio quam plurimas sibi opes comparasse. Sumito igitur, salviæ, urticæ, rorismarini, malvæ, & corticum radicum juglandis bene lotorum, contusorumque manipulos tres, itidem florum salviæ rorismarini, olivæ, & plantaginis foliorum tantundem, hyposifidis, martubii, & summitatum rubi manipulos duos, florum myrti libram, seminum dimidiam, rosarum nondum dehiscientium cum suis stipitibus manipulos duos, sandalorum, coriannorum præparatorum, corticum citri drachmas duas, pulveris cinnamomi tres, nuces cupressi decem, pineas virides quinque, boli armeni orientalis, & mastichis duas drachmas. Terantur omnia, & vino nigro austero infundantur, triduo macerentur, & leviter expresso vino in vitreum alembicum imponantur, lentoque igne extillet aqua, quæ cum duabus unciiis aluminis ebulliat, ore cooperto, dum in aqua dissolvatur. Ubi ea uti libuerit, suge plusculum aquæ, ac in ore agitato, & volutato, quousque vertatur in salivam, projice tunc, & lintheo perfrica dentes: nam quæ spondimus, perficiet, scilicet dentes roborat, & circumscarsificatas gingivas carne convestiet. Nunc alia trademus experimenta

Ad dentes stabiliendos.

Macerentur lentisci frondes, rorismarini, salviæ, & rubi in vino græco vocato, mox levi igne per retortam extillabis, cujus haustus per os revolutus, quousque in salivam abeat, dentes corroborat, & gingivas carne replet, & in albat. Tollit dolorem dentium pyrethri radix contusa, & dentibus indita, idemque præstat & hyoscyami. Ad dentium *αἰσχροῦ* experti sumus portulacam, sæpius decantatam.

Ad tumentes gingivas

Contunduntur radices & frondes plantaginis, & admoventur supra tumores, quum cubitum pergis, mane exiccatas reperies.

CAPUT VI.

Ad humani corporis aliquas infirmitates tollendas.

CONGEREMUS hoc capite remedia aliqua, non prætereunda, quæ continuo periculo facto, vera novimus, et si usitata aliqua, tamen vera. Et primo

Ad capitis dolorem.

Extrahitur è rosis quoddam esse sanguinei coloris, sed miri odoris, & strenuæ potentie. Madescant lintea ejus liquore, fronti, & temporibus imponantur, continuo experimento nobis comprobatum, & si diurnos non tollit aliquando, lenit tam. Si resiccescunt, & adhuc dolor viger, iterum humectare ne tædeat. Multoties quoque ophitem lapidem, vulgo *serpentinum*, capiti admovimus, & tolli, & leniri novimus. Vertiginem aboleri vidimus admoto alces ungue, & anulo in manu gestato in perpetuum tolli. Valent

Ad labiorum scissuras

Hyoscyami semina, nam flagrantibus prunis injecta, si surrigens vapor per infundibulum papyraceum labiorum fissuris excipitur, adeo calens, ut vix sufferre valeat, sedatur illico tumor, glutinanturque scissuræ, nunquam amplius redivivæ. Nunc trademus

Ad digitorum redurias

Mirabile experimentum, quod à Paracelso didicimus, verum ex multiplici experimento cognitum, tollit enim illico tumorem, dolorem, & unguem curat. Tollite terrestrem lumbricum, qui è terris erumpit, præcipue assidua stilla madentibus, si ibi enim rimeris effodiasque, facile invenies, sed vivum, & eo digitum circundabis, tantisper tenendo, donec moriatur, quod intra horam succedit, & sedatur illico dolor, pus exiccatur, & brevissime sanatur, nec mirabilius ex tot, tantisque remediis cognovi. Nec minus potens remedium

Ad pleuritidem

Inveni, quod foliis florum sylvestris papaveris conficitur. Colliguntur flores papaveris dicti Majo mense, ante Solis ortum, priusquam hiscant, nam tenuia folia quum sint. vel

vel facillime levi vi caloris exiccantur, labunturque, in umbra ficantur, reponunturque ad usum. Vel stillentur flores, & servetur aqua. Unde si quis ex vino sumperit pulverem drachmæ pondere, vel quantum argenteum numum contumulare poterit, cum sua aqua, aut per se sola aqua, aut emplastrum ex pulvere loco applicabis, sedatur illico dolor, non sine astantium stupore. Idem operatur scobs ligni quercini visci ex vino pota. Affertur quoque ex India occidentali lapis hispanice *della bijada* dictus, ut smaragdi plasma, qui brachio gestatus ex argento, amuletum huius morbi prædicatur. Vidimus

Ad colicum dolorem

Maxime præstare *Zibetum* dictum: nam umbilico litum, ciceris quantitatis, & supra lituram panis. ex clibano calens detractus appositus, & supra eum incubando, prius quam frigesceret panis, dolor sedatur, Maxime salutaris

Ad feroti tinea

Pulvis est, qui ex strigilibus excidit, dum equisones equorum, & id genus jumentorum sordes expolunt; abraduntque, nam sanat sine dolore. Vel lithargyri pulvis, aloes, thuris, æruginis, contusa & remissa omnia cum oleo lentiscino, & inuncta. Inter omnes hydrargyri præcipitati pulvis impositus præstantissimus. hæc potissima cognitivimus

Ad deturbandos calculos.

Ex saxifragia hircina, adianto, helxine, petrapio, bibinella, & cetarach aquam ex balneo stillabis, & intercalatis diebus calculoso propinabis, nam calculos, quamvis magnos, exedet corroditque, quotidiana experientia videbis in urina harenulas, & exesa lapidis fragmenta. Præterea mori fructus & folia ante Solem collecta, distillara, vel in umbra exiccata, si ex vino, vel propria aqua bibantur mane, mire ad deturbandos calculos valet. Fungos ex lapi natos in pulverem redigimus, vel umbra exiccatos, vel repenti clibano, & mane ex vino haustos mirum in modum ad calculos valere novimus. Si tundantur semina, quæ in perfici osse concluduntur, & macerentur bino

duo in aqua distillata per balneum siliquarum fabæ, ac mox denuo distillantur, potu calculos deiciunt. Troglodyten passerem Aëtii, maxime valere novimus adversus vesicæ, & renum calculos. Ea avicularum omnium minima est, juxta sepes versatur, caudam fert erectam, in summo alarum lineamenta cinerei coloris habet, volatus brevis, tandem regulo similis, vim supra omnia sortitus est contra calculum, ut crudus, excostusque cibo exceptus, vel exiccatus, aut sale conditus, vel quocunque modo assumptus, etiam in pulverem redactus, ollis clausus, opercularus, & litus ne spiritum exhalet, ignique impositus. A quam etiam experti sumus contra hunc morbum ex quadam vena à Vitruvio descripta, quam quoniam curiosius conquissimus & reperissemus, valde latati sumus, Verba Vitruvii sunt. Idem sunt nonnullæ acidæ venæ fontium, uti Lyncesto, & in Italia virena Campana Theano, aliisque locis pluribus, quæ hanc habent virtutem, uti calculos in vesicis, qui nascuntur in corporibus hominum portionibus discutiant. Fieri autem hoc naturaliter ita ideo videtur, quod acer, & acidus succus subest in ea terra, per quam egredientes venæ intinguntur acritudine, & ita quum in corpus inierunt, dissipant quæ ex aquarum subsidentia in corporibus, & concrescientia offenderunt. Quare autem discutiantur ex acidis hæc res, sic possumus animadvertere. Omni in aceto si ovum diutius positum fuerit, cortex ejus mollescet, & dissolvetur. Item plumbum quod est lentissimum, & gravissimum, si in vase collocatum fuerit, & in eo acetum suffusum, id autem opertum, & oblitum si erit, efficitur uti plumbum dissolvatur, & fiat cerussa. Eisdem rationibus æs, quod etiam solidiore est natura, similiter curatum si fuerit, dissipabitur & fiet ærugo. Item margaritæ, non minus saxo siliciæ, quas neque ferrum, neque ignis potest per se dissolvere, quum ab igni sunt percalescæta, aceto sparso dissiliunt, & dissolvuntur. Ergo quum has res ante oculos ita fieri videamus, ratiocinemur iisdem rationibus ex acidis propter acritudinem succi, etiam calculosos natura rerum similiter posse curari. Hactenus Vitruvius. Locus ubi vena est, hodie dicitur vulgo *Francolise*, à Theano miliare distans.

stans, decurrit per viam, qua itur Romam. Nec omittemus oleum

Ad confirmandum stomachum

Mirabile, augeat concoctionem, & nauseabundum sedat. Oleum ita paratur. Semisextarium olei perfectissimi affunditur in vas æneum, stanno sublitum, patuli oris, mox contunduntur in marmorea pila ligneo pistillo, Romanæ menthæ libræ quindecim, sed vehementer, usque donec ad unguinis formam deventum sit, tantundem adde menthæ, & absinthii, & in oleum indito, rude miscero, versatoque, sed vase operculato, ne sordes externæ aliquæ adficiantur, triduo, ut commadeant, finito, mox lento igni decoquas quotidie quinque horis, idque quindenis diebus repetendum, usque adeo quo subjecta olei natura infusarum herbarum vim in se trahat: herbas mox, & oleum per lineum pannum percolato, prælo, vel manibus, ut purum oleum exprimas. In oleum primo expressum alias herbas recenter concisas addimus, denuo coquimus, subindeque premimus, eademque observari in tertiam motionem etiam conveniet, & quotiens id innovamus, semper eandem operam impendemus, dum oleum viridem colorem contraxerit. Sed separare succum ab oleo magna cura oportet, enim vero si quid in eo vel minimum subliterit, & oleum effætæ erit operationis, & totus modus deperit, argumentum optimæ decoctionis, & absuntionis humiditatis erit, si gutta super ignitam laminam instillata, non stridet. Tandem libram cinnamomi, selibram nucum myristicarum, tantundem mastiches, & spicæ nardi, & tertiam garyophyllorum partem separatim contres, & per incerniculum trajectas in oleum remiscebis. lineæ rudicula remiscendo. Omne igitur in vas testaceum vitro sublitum condito, sed longo præditum collo, ut recte claudi, & operculari possit, capacitatis tantæ, ut tertia pars vasis inanis relinquatur. Quindecim diebus in sole contineatur, ter, quater in die remiscendo, agitandoque, demum ad usum reponito.

CAPUT VII.

Ut mulier concipiat.

MULTA circumferuntur remedia, quia maxime à magnatibus expetuntur, ut quæ diu steterat sterilis mulier, concipiat. Antiqui ad conceptionem salvia prædicabant, & in Copto Ægyptii post sævas pestilentias, ab his, qui superfuert, ad eum succum bibendum mulieres coactas fuisse, ut conciperent pluries, & fœtus ederent. Sal etiam optime genituræ consulit, nam non solum Venerem titillat, sed fœcunditatem præstat. Ægyptii suos canes ad coitum inertes salsamentis alacriores ad Venerem reddunt. Argumento est quoque fœcunditatis, quod naves maritimæ, Plutarcho teste, tam immensa murium prole, & fœcunditate onerantur, nec desunt qui fœminas mures absque masculi coitu, solo salis linctu concipere assident. Et salsamentariæ mulieres incontinenter pruriunt, & spectatæ sunt fœcunditatis. Ob id Poëtæ Venerem ἀλυσσὼν ex sale, vel mari natam sinxerunt, Ægyptiique sacerdotes, eodem Plutarcho authore, à sale, & falsis eduliis religiose se abstinent, quum illa tentiginem, & libidinem excitent. Nos vero tale probavimus, & optimum reperimus

Remedium ad concipiendum.

Ubi menstrua fluere desierint, tollito recens natum ovum, coquito, moschum remisceto pondere grani frumentacei, quum cubitum pergit, absorbeat. Mane vero novæ ollæ veteres fabas, saltem quinquennales inditæ, & aqua diu bulliant, & cubili surgens mulier fumum recipiat, veluti per infundibulum in muliebribus, per horæ spatium: mox haustis duobus ovis forbilibus, in lectum redeat, ac calidis linteis madorem exiccet, & abigat, & cum suo viro coeat, quiescat, deinde duo ovorum albumina cum bolo armeno, ac draconis sanguine permisceat, ac lini stupam in eis madefaciat, & renibus applicet, & quia difficile hæret, fasciis constringenda est libertas decidendi, mox surgat è cubili, noctu vero idem emplastrum innover.

Quum

Quum vero somnus irrepit, in ore zingiber verset. Idque novem diebus exequatur.

CAPUT VIII.

Ad contagiosam veneream luum remedia.

QUUM ejusmodi morbus adeo saeviter in humanum genus grassaretur multa ingenio, & experientia conquisita sunt praestantissima remedia, ut huic morbo occurramus. Et quum multa a multis describantur, hoc tamen nos uno solo contenti erimus, quod non in hoc tantum morbo, sed fere omnibus uti poterimus, & quamplurima ex eo vidimus experimenta. Facile paratur, facileque ab aegro assumitur. Sumo guaiaci ligni scobis libram unam, salsa parilla tenuiter tulae dimidiam, senae frondium & folliculorum uncias quinque, agrimoniae & equiseti manipulum unum, cinnamomi drachmam, tantundem garyophyllorum, nucem myristicam unam: terantur omnia, & in doliolum conjiciantur, quod viginti amphoras vini *græci* vocati optimi capiat macerentur per diem, illoque in prandio & coena utatur aeger ad libitum: nam sensim purgando omne malum curat, præter veneream luum. Si expurgatione debilitatur aeger, aliquos dies intercalabit. Aetatis tempore ab impositione cinnamomi abstinabit, & myristicae nucis. Nos ad diurnos capitis dolores, aurium surditatem, vocis hebetudinem, & infinitos alios morbos usi sumus. Est quædam

Præservatio à Venerea contagione,

Qua quis post infelices congressus uti poterit. Sumito aristolochiae, & gentianae drachmam unam, sandalorum, ligni aloes scrupulos duos, pulveris corallorum, spodii, cornu cervini usti semidrachmam, foliorum sonchi scordii, betonicae, scabiosae, tormentillae manipulum unum, rosarum tantundem, scobis guaiaci duas, squamæ aris duas, hydrargyri præcipitati sesquidrachmam, vini malvatici libram, aquarum sonchi, scabiosae duas. Misceto vinum & aquas, & in eis imposito guaiaci scobem per diem, mox reliqua, & decoquito usque ad consumptionem medietatis, coletur, decoctum exprimat, & in eo

liquore madescat per noctem linteum, sicceturque in umbra: idque ter repetat, post coitum ablue glandem, imposito frustulum lintei, ac præputium integito.

CAPUT IX.

Adversus venena antidota.

VULGATUM est Medicorum dogma, herbas, lapides, aliave serpentum faucibus injecta, quæ eos trucidant, antidotum esse contra eorum venenum. Præcipue apud Dioscoridem legimus de anchusa onochilo, quæ valde efficax adversus serpentes constat, manducata si inspuatur, mori serpentem. Unde nos semidrachmam theziacæ, vel mithridatii cum aqua vitæ remissa in os viperæ ingessimus, & semihora expiravit, hanc eandem aquatium serpentem, quem vulgo *cervonem* vocant, ingurgitare coegimus, etsi aliquantulum stupidus jacuisset, nil tandem mali passus est. Igitur oleum ex seminibus citrii, & arancii, vel limonis expressimus, & in serpentis faucibus intillavimus, & quamprimum interit. Præterea drachma succi radicis angelicæ intra horam occidit. Balsamum, quod vocant ex occidentalibus Indiis allatum, præcipue contra eos valet, nam quum eo fauces, & os livissemus, dimidiæ horæ spatio interierunt. Orientale datum delibutorio veneno, aut ictui serpentum præsentem esse remedio Aetius inquit. In Arabia ubi nascitur, omnis veneni timor abest, neque morsu quispiam exstinguitur, sed tanquam pretiosissimum unguentum passis serpentibus, læthalis veneni noxa in mitiorem conditionem se convertit. Sed nil præstantius invenimus, quam terram insulæ Melitæ: nam tantillum pulveris in os injectum, citissime interficit. Ejusdem fere virtutis experti sumus lithoxylon, quo Medici utuntur pro vermibus infantum. Sed est borax, sive chelonites, Galli crapodiam vocant, quem si quis, eo vivo, detraxerit, contra venena valere dicunt. Ajunt eximi viventibus puniceo in panno, cujus colore plurimum oblectantur, atque dum ipsi feriendo relaxant se, capitis onus deponunt, id mox in subjectam cistam è medio

medio foramine collabatur, alioquin eum resorbet. Sed qui eum extraxerit, neminem veridicum reperi, nec cum multis dilaniassem, reperire unquam potui. Id tamen pro vero affirmo, quos è rubetis extractos, dicunt, minerales esse, memini enim Romæ vidisse lapidis frustum magnum, quod ex multis aliis lapillis constabat, adhaerebatque dorso, ut lepades scopulis, diversæ quantitatis parvi, & magni. Sed virtus vera est, si quis eum cum veneno glutierit innoxium ab ea servat, circuit enim cum veneno, ejusque vires hebetat, inefficaces reddit, & irritas. Sed perfectissimum trademus

Oleum contra omne venenum,

Et ad retundendam eorum violentiam pluries expertum. Accipito vetustissimi olei libras tres, in eo florum hyperici duos manipulos macerandos imponito per mensem in Sole, dein expressis foliis, exemptisque in oleum denuo effunduntur uncie binæ florum ejusdem herbæ, & per diei quadrantem, balneo repentis aquæ ebullire sinas, exemptum vas bene obtipant, ne sit qua interspiret, & ad infolandum quindecim diebus expones. Iulio mense ternas feminis uncias contunde leniter, & mergito in phialas duas optimi vini albi, cum gentianæ, tormentillæ, dictami albi, zedoariæ, carlinæ Augusto mense collectarum. sandalorum rubeorum, aristolochiæ longæ ex æquo drachmis duabus: hæc omnia triduo macerari finito in eo, exempta in oleum imponito & senis horis decoquatur leniter in balneo. mox per torculum premantur: Oleo addatur unica croci, myrrhæ, aloes epaticæ, spicæ nardi, rhabarbari, omnia bene confusa, ut per diem cum oleo ebulliant in balneo: Tandem adde theriacæ, mithridatii ex æquo uncias binas, & senis etiam horis balneo ebulliant, tandem quadraginta diebus in Sole contineantur. Usus ejus hujusmodi. Pestis tempore, aut suspecti veneni, unge stomachum, & pulsus, & locum supra cor, sorbe tres guttas ex mero, & mira operabitur.

CAN

CAPUT X.

Adversus pestem præcautiones & antidota.

DIXIMUS de venenis, nunc de peste, cognata re, & cui eisdem remediis fere occurri possit. Describemus tantum illa, quæ nostris temporibus à Brutis experta sunt, Siculis & Venetis (dum his locis pestis grassaretur) pestilentia populatim grassantis contagiis unice adversarii, & corpora ab lue vindicare. Describenda est primum

Confectio garyophyllorum florum adversus pestem.

Et mira ejus operatio. Majo Mense garyophylli flores colligantur, rubicundi & flagrantissimi coloris, quia vehementioris virtutis sunt, à viridi calice eximito folia, & forficibus ungues rescindito, & marmoreo mortario, ligneoque pistillo tandiu contundes, quoad tactum effugiant, interea saccharum decoquatur, pro singulis frondium libris, ternæ sacchari indantur in pelvim æneam, liquefiant, & bulliant paucissima aqua, quam fieri poterit e floribus aranciorum stillaritia, ut cito absumatur, donec ad debitam coctionem deducatur, albuminis ovi agitati justum modum, quod & bullitioni, & despumationi suffecturum sit, affundunt, agitando, & scopulis tumidas albuminis spumas detergendo, donec sordes omnes despumando sint exemptæ, tunc affusis foliorum contusorum ponderibus, ligneo rutabulo agitentur, donec sanguineum colorem assequantur. Quum coctioni propinqui sumus, addantur garyophyllorum Indicorum in tenuissimum pulverem contusorum, cum pauxillo moscho drachmæ duæ, quæ amica societate odorem & gratiam florum addant, & exsuscitent, inde fistilibus vasculis indantur, ferventurque, si aliquas limonum succi guttas addes, vividior sanguineo colore placebunt. Possumus & supra frigidum marmor projiciendo misturam in rhombos, vel rotundas placentulas efformare. Si quis id præstantiori modo efficere voluerit, extrahatur aqua florum color, eoque diluto saccharum decoquatur, nam fragrantius spirabit.

bit. Sunt qui florum solia non contundant, sed forficibus in tenuissimos capillos secant & saccharo condiant, sed gustus gratiam non ineunt. Hæc confectio maximam cum palato init gratiam, maximeque fragrantissimo garyophyllorum odore placebit. Vires, quas experti sumus, hæc sunt. Præstat ad omnes cordis affectus, scilicet animi deliquium, & cordis tremorem, ad vertigines, ad venena, & venenosorum animalium ictus, & præcipue adversus pestilentie contagia. Fit ex eis acetum, & dilutum, quo si quis nares mane fricaverit, utilis contagiosæ auræ arcendæ, nocturnis distillationibus, & melancholicis effectibus. Valet & hoc remedium

Contra pestem;

Menſe Majo corymbos hederæ legas, & sylvestria papaveram ante Solis ortum, ne dehiscant, Aprili galegam, sive rutam caprariam, umbra exsiccentur, & convertantur in pulverem, cujus drachma ex vino hausta contra morbi contagia valet. Lapis bezoar ex Indiis occidentalibus adlatus, appensus collo, ut pendeat juxta cor, vel pulvis ex vino propinatus pondere quatuor granorum, & contra pestis, & pestilentialium febrium contagia prævalet, ut novimus: & sincopem tollit, & cordi hilaritatem conciliat. Aqua, vel oleum extractum ex citri seminibus vehementissimum antidotum contra pestem. Expertum quoque est Apparitii Hispani oleum adversus pestem præstantissimum.

CAPUT XI.

Ad vulnera, & plagas remedia.

SUPER SUNT aliqua ad vulnera & plagas remedia, quæ non omittentur, quum aliqua miræ operationis ex eis expertus fuerim. Primo ad vulnera, & quamplurima alia remedia describemus

Oleum Hispani.

Sumito novæ ceræ libras binas, salviæ uncias quaternas, seminis lini totidem, florum rorismarini, & seminis lauri binas, totidem betonicæ, florum chamæmeli, vel

vel olei ternas, cinnamomi sesquiunciam, hiperici, vel ejus olei totidem, olei veteris binas. Exiccantur flores & herbae in umbra, & ubi obaruerint, tundantur. & cribrata incernantur. Liquefcat igni cera, dein oleum affunditur, mox pulveres, semper rudicula permiscendo; tandem supra marmor projicito, & in parva frustra secato, & vitreo vase oborto, & luto paleato munito, igni accommodetur cum suo receptaculo, commissuras obstipa, adempto interclusis omni spiramento. ne vis deolet, evanescatque. Primo lento igne aqua excipitur, mox aucto, oleum rubrum separatis vasis recipies, & operculatis reconde ad usus. Vis ejus exscafactoria, collum, quod frigiditate obriguerit, proluendo sanat, vulnera illitu consolidat, nervorum contractionibus ex frigido succurrit, frigidas podagras lenit, manuum tremores tollit, ad ischiadas propinatur, haustum ex vino anginae fert opem, pubem & renes perungendo, vel aquam, & oleum ex vino haustum calculos frangit, & deturbat. & hebetat venenum. Aurium surditati, inditur auribus lana peruncta, illinuntur renes, & venter in eorum doloribus, ex aceto haustum comitialibus, & deperditae memoriae praestat, mulierum verenda linendo cit menstrua, vel ex vino aliquas guttas hauriendo, eodem modo cibi appetentiam provocat, summo mane sumendo, contra scorpionum morsus: quando quis cubitum pergit, aut quam primum surgit hauriens, cui anima fuerit, praestat opem. Praeterea

Ad frigidos dolores

Omnes compescendos, tollendosque, utpote; podagricos ischiadicos, nervorum morbos, convulsiones, arthriticos, frigidas defluxiones, aliosque morbos humidos, frigidosque praestantissimum est oleum ardenarum avium, olim Diomedearum. In Diomedeis enim insulis, quae hodie vulgo *Termiti* vocantur, in Adriatico mari aves quaedam sunt, vulgo *ardene* dictae, nascuntur ibi, versanturque, nec alibi reperiri dicuntur, ex anatum specie, piscibus viventes, quos noctu venantur, carnes in cibum non veniunt, quum piscium virus oleant, immodice pingues-

cunt.

cunt. Aves interficiuntur, mox depumatæ, exenteratæque pedibus suspenduntur, emittunt oleum quoddam crocei nigri coloris, sed odoris gravissimi, infecti, piscosique. Perunctum oleum, quantum quis sufferre valet, ea operatur, quæ diximus & majora. Sed calidos effectus maxime lædit. Extat aqua

Ad veteres plagas.

Vivam calcem si aqua madefacies, & in eam dissolves, ter, quater in die remiscendo, post ubi resederit, & exclaruerit, decolabis, & servabis; in ea si lintea madescant, & plagis apponantur, curantur. Non omitemus, quas experti fumus

virtutes tabaci herba

Ocatæ, ex multis, quæ circumferuntur. Ex eorum seminibus exprimitur oleum, scilicet ex libra ternæ unciaæ proveniunt, quo diros podagræ cruciatus levavimus. Succus depuratus, excoctus in syrupum, mane ingestus, vocem concinnam, claram, & sonoram reddit, maxime iis commodus, qui phonaſco dant operam. Si frondes conterantur, extrahaturque ex eis succus, & eo puerorum capita perungantur, illico pediculi deperduntur. Ad crurum marcidas plagas, & ulcera manantia, sola apposita valent. Pulmones marini, vulgo *pilei* crystallini, pellucidi, si casu natantium scrotum tetigerint, intolerabili dolore excruciant, succus hujus herbæ perlinitus, dolorem sedat, & citissime tollit.

CAPUT XII.

De secreto quodam ad vulnera remedio.

EXTANT quædam potiones, vulnerariæ dictæ: nam solo potu sanant, immo in eis mirabile quiddam apparet, quod potiones videntur per vulnera illabi. Sunt hæc autem

Potiones vulnerariæ.

Sumito pirolæ, consolidæ aureæ, aristolochiæ, & parthenii manipulum unum æque ex omnibus, sed agrimonix duos. Decoquantur omnia in optimo vino, & recenti: digerantur sub limbo equino. Vel pirolæ manipulos duos

duos, cyclaminis, & fanticulæ unum, alehimillæ dimidium, Coquantur in duobus mensuris vini ex more, & mane & vespere in potu propinentur. herbas, quas elixasti, super vulnera ligabis, admitto paucos sales, & interim aliis medicamentis ne utaris. Nec omittemus

Unguentum armarium,

Græcis ὀπὸν αἰμα dictum, olim à Paracelso Maximiliano Cæsari datum, & ab eodem expertum, maxime carum ab eo habitum quamdiu vixit, ejus aulæ nobilis mihi communicavit. Si adlatum fuerit ferrum, quod sauciavit, aut lignum ejusdem sanguine madefactum, sanabitur æger, etiam si longe aberit. Cape usneæ, sive musci concreti in calvaria aëri derelicta, uncias binas, adipis humani totidem, mumiz, sanguinis humani semiunciam, olei lini, terebinthinæ, boli armeni unciam, omnia simul mortario terantur: in urna oblonga & angusta servantur. Immerge ferrum in unguentum, & ita relinquatur: æger mane sui ipsius urina eluat vulnus, nulloque addito deligetur, & sine dolore aliquo sanabitur.

CAPUT XIII.

Quomodo infirmitates simulari possint.

NON parum profuit aliquibus infirmitates simulasse, ut hostium manus aufugerent, aut parvo pretio redimerebantur, aut tormentorum pœnas caverent, ab antiquis facilitate, à recentioribus usu recepta. Docebinus

Sanguineum fluxum quomodo mentiatur.

Amphiretus Acantius captus à piratis, in Lemnum deductus, in vinculis conservabatur. prædonibus magnam pecuniarum vim redemptitiâ sperantibus. Ille à cibo abstinens, minium aqua salsa commistum bibit. Quum igitur alvum vacuaret, prædones existimantes in sanguinis fluxum incidisse, vinculis solverant, ne ob morbum è vitâ decederet, atque ita ipsius speratæ pecuniæ perirent. Ille solutus, noctu aufugit, consensaque navi piscatoriâ, Acantum pervenit. Ex Poliano. Indicæ siccus fructus, qui

moro-

mororum modo maturi manus inficiunt si comederis, sanguineam urinam reddunt, id quod multis terrorem incussit, credentes se illico esse perituros. Mororum fructus, vel sanguis porcinus coctus, & esus, stercus cruore tingit. Rubia tinctorum esu urinam cruentam exigit: ex Dioscoride. Legitur etiam, si quis manu eam habuerit diutius, urinam tingere. Docuimus etiam

Color pallidus quomodo inducatur.

Cuminum livorem, palloremque bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portii Latronis clari inter magistros dicendi adsectatores similitudinem coloris studii contracti imitatos. Et paulo ante Iulium Vindicem adfertorem illum è Nerone libertatis, captione testamenti sic lenocinatum. Cumino etiam suffiuntur, qui facies suas exterminant, ut sanctitatem, & corporis macerationem adsimulent. Extat quoque experimentum, quo facile quis scire poterit

Plagæ quomodo inducuntur.

Extat clematis, & flammula, intolerabilis acrimonie, ut merito flammule nomen sibi adsciverit. Contusæ & emplastratæ brevi temporis spatio exulcerant, & pustulas inducunt. Sunt & cantharides contusæ cum aqua forti remissæ, ampullas ciunt aqua plenas: his etiam herniæ inducuntur.

CAPUT XIV.

De fascinatione, & fascinationis amuleta.

IAm de fascinatione est differendum, quique effascinatores fuerint, nec silentio prætereundum: nam si nobis præscorum monumenta percurrere libeat, compერიemus ejusmodi multa posteritati prodita jam esse, quum nova recentioris ævi eventa antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur; nec historiis fidem derogare opus esse censui, si rei veras causas validis rationibus arctare nequimus, præterea quum pleraque sint per investigationem penitus submoventia, quod autem ipse ex aliis opinionibus senserim, in medium explicandum duxi.

duxi, Multa apud Theocritum, & Virgilium reperies.
Unde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus, & Memphodorus in Africa terra familias quasdam produnt, vogue & ligna effascinantes, quæ si impensius forte, quam liceat, admiratæ fuerint, vel laudarent pulchras arbores, lætiores segetes, infantes pleniores, egregios equos, pecudes paltu, vel cultu opimas, arescant, & emoriantur repente: hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia, quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illyrii ejusdem generis esse, quæ pupillas binas in oculis habeant, atque visu exitialem effascinationem faciant, & interimant quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, tam nocenti sunt visu, & impuberes maxime noxam sentiunt. Hujusmodi feminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides. Philarchus in ponto Thibiorum genus alterum, multosque alios ejusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero vero equi effigiem esse, quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Æthiopia, cujus sudor tabem contactis corporibus asserat, ac feminas quoque omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de iis scribit, sic Plutarchus, & Philarchus effascinatores gentes Paletheobeorum Pontum incolentes, non pusionibus modo, quorum sit imbecillis natura, sed adultis, qui solido concretiori, que constant corpore, pestilentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos languere quos perimant, & in tabem resolvant. Nec solum qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis, & fascinum, quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per oculos tamen perficitur: ut sit exterminatio quædam spiritus per oculos ad fascinati cor deveniens, totumque insciens. Sic enim evenit, ut adolescens subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditus, tales de spiritus, quum à cordis calore à puriori sanguine exoriantur: quia levissimi in altiori corporis parte perveniunt, & per oculos prociunt, & jaculatur, qui maxi-

me foraminosi, venulenti sunt, omniumque partium nitidissimi, & cum spiritu ipso una vis quædam ignea radiis emittitur, ut rubentes oculos, & lippos spectantes obvios, simili cogantur laborare morbo: mihi quæ accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus una secum vaporem corrupti sanguinis deferens, cujus contagione spectantis oculi tubore simili afficiuntur. Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui aspectu venenum excitat, & radiis virulentos insigit ictus, cum speculo autem reciproco jaculatu in sui authorem retorquentur. Sic immunda mulieris intuitum reformidat politum speculum, ut asserte Aristoteles, ejusque aspectu sordescit, & fulgor hebetatur, quod evenit quia sanguineus vapor in speculi superficiem propter tersitudinem in unitatem coit, ut quadam eluvicula operiatur, & clare demonstratur, immo si novitum ægerime elues, quod ideo in panno, vel saxo non evenit, quia in illo serpit, & in profundo descendit, in hoc vero ex partium inconcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum, infractum reservat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit. Tali ferme pacto si in clarum vitrum respices, facies saliva roris aspergine rigatur, atque una coiens in salivam relabitur, sic ex oculis radiorum profluvium, qui spirituum vehicula ad occurrentis oculos perveniens, transverberat, & percussi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, quum è corde exoriantur, sic ipsi in cordis marginibus coguntur in sanguinem, peregrinus hic sanguis, ab effascinati viri natura discordans, reliquum tabe conficit, unde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis calidi sanguinis in membris viger, & quum sanguinis affectio sit, ex nunquam interpolari affligitur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per intervalla fortasse sedaretur.

Ut autem distinctius pateant omnia, id primo sciendum, duplicem apud authores fascinum reperiri, alterum amoris, invidiæ & malevolentia alterum. Si vero pulchri desiderio, formæque concinnitatis fuerit desiderio irritum, quanquam eminus jaculetur, per oculos venenum hauri-

hauritur, & venustæ spectrum formæ amanti cordi refidet, igniculos succendit, unde semper affligari solet: Et quia ibi mollissimus amati sanguis vagatur, vultus representat, sui que ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, ut vulnerati sanguis in vulnerantem labitur. Recte hoc sic innuit Lucretius:

*Idque petit corpus, mens unde est saucia amore.
Namque omnes plerunque cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.*

Si vero invidiæ, & malevolentæ fuerit, quem tale virus infecerit, effascinatïo noxia admodum, maximeque in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto male habeat corpus, animusque affectus corporis vires firmat, & potiores reddit, nec solum immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nonne avaritia, mœror, vel amor, colores & habitus immutat? Invidia nonne corpus pallore insigni, & extrema induit macie? Nonne prægnantis aviditas inficit tenerum foetum rei agnatæ nota? Sic ubi flagrantes invidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & intestinus ardor profisciscitur ab eis, astantium corporibus, maxime speciosis malum inferunt, oculorum acies, uti telum transverberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholericæ, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate facile depascitur morbus. Nec solum ex passione tale sit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facile est, quod probat Avicenna: plerique tali sunt natura præditi, quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentium veneno delibuta, & depasta, ut Aristoteles tradit, & Avicenna Russi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ hyoscyamum impune sumeret, alia vero aconitum, ut nec gallina appropinquaret. Et frequenti ejus usu (ut ex antiquorum monumentis accepi-

cepimus) usque adeo innoxium praeiit se veneno Mithridates Ponti Rex, ut quum vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno perceperit noxam. Gallinas anguium, & lacertorum carnibus obesas, vel tritico eorum jure decocto si accipitri glutindas dabis, accelerat pennarum defluuium; multaque praeterea sunt, quae longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt, qui tactu insimilitates aliquas curant, multi araneum, & oleandrum comedentes, serpentumque morsus floccifaciunt, nec tamen sentiunt, si similem sortiuntur naturam, quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solum, sed plantulas, herbas, caeteraque emaciat, ut exarescant penitus: & saepe ubi eiusmodi animalia resident, arentes segetes, veneni participes saepe exsiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auræ cujusdam eructatione. Nonne mulieres mensium tempore cucumeres, & pepones tactu, visuque insciant, ut marcescant? nonne pueri innocentius viris, quam mulieribus tractantur? & plures foeminas, quam viros effascinatrices reperies, complexionis ratione, fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxiis vescuntur, ut singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus. Unde vapores orti, sursum elati per oculos prolabantur, & astantibus venenum expirant & tali corpus explent. Unde sanguinei, ex parte quadam cholericæ, & qui oculos habent amplos, nitentes & glaucos, & caste vivunt (ne frequenti coitu humorum succus exhauriatur) qui frequentissimo intuitu, diutissima imaginatione, aciem aciei dirigat, radii radiis, & lumina luminibus conjungantur; fortasse amorem accendere poterit. Sed cur ejus fascino, non aliorum detineatur, ex superiori, & ex hac videtur ratione. Evenit enim ex fascinantis intentione, qui quidem per spiritus, sive vapores transmittitur ad maleficium, & spiritu illo affectus, ei similis afficitur: existente enim maxime in passione illa, & imaginativa virtute circa rem valde fixa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam, & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus devinciri, & inflam-

mari.

mari. Quamquam animus (ut Avicennæ ascribitur, neque ab hac sententia illius abhorret authoritas) solo affectu, & imperio tales producere potest affectiones. Placet Musæo, quod amoris fundamenta oculus jaciatur, & præcipue ad amandum illicet sint: & ex aspectu amorem nasci dicit Diogenianus, ubi incognitam amari non posse dicit. Et tanquam prodigii loco Juvenalis de amante refert:

Qui nunquam visa flagrabat amore puella,

Nitidus enim oculorum obtutus visum ad insaniam compellit, amorisque allicitur per oculos rudimentum. Reliqua vero membra non sere dant causam, sed concitant, ut formæ lenocinio cernentem remorentur visis rebus lectum, & immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem ajunt sua mittere tela, ut emissus ex oculis aculeus, in astantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apulejus. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commovent incendium. Jam non parvam tribuimus querentibus radicem, ni penitus, malæque mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex contagione eveniunt, uti pruritus, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facilique tabem contrahat, cur amatoriam contagio, morborum omnium gravissima pestis, non illico homines invadat, ac penitus consumat? Nec in aliis solum, sed in ipsos quoque relabitur, immisissumque fascinum ipsi alliciunt. Veterum quoque scriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus, aquis, speculo, vel fonte resiliens, in videntem imaginem retorquentibus, sibi fascini perniciem intulit.

Author

*Εὐπλὶ δὲ ἂν ἀγ' Βυκεῖρεν ἰδὼν ὀλόφιστος αἰνῆς
Διὸς ἑστλὴ ποταμῶ ἅδ' αὐτῆς νοῦσος ἀδίκης.*

Adeo sibi pulcher visus est, ut eodem, quo alii ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdidit, peculiatifque morbi poenas dedit. Sic se proprio
pueri

pueri vitiant fascinatū, parentes vero veneficis, & fascinatoribus causam ascribunt. Nunc autem cape

Amoris alexiteria remedia,

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis, sic averruncabis: visum abstrahas, ne tuis aciem oculis adigat, neve lumina luminibus corpulentur, unde enim affici solet, inde causam amove, consuetudinem interpollatim remove, otium repelle, gravibus animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnino large ejicito, ut una noxia ejiciatur aura. Et contraria primis extant quoque. Nunc autem cape

Invidiæ fascini amuletum.

Si invidorum fuerit maleficium, illud sic nosces. Colorem deperdet, difficulter oculos elevat, semper inclinatur, crebra jactat suspiria, cor angustis cohibetur, nec signum conspicitur mali alicujus, lachrymas effundit falsas, & amaras. Ad ipsum exfascinandum: quia aer contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, ut aërem instaurent, nec minus aquis irrorando, cinnamomum, garyophyllos, ciperum, xilaloe, moschum, & ambarum. Ideo prisca ad hoc usque nostrum ævum se propagavit consuetudo, retinentque hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident, ad expiandos thure eos suffumigant, & circumvolvunt: claro servantur aëre, ii pendunt e collo lapides; carbunculus, jacinthus, saphirus. Alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu opiferum putat amuletum Dioscorides: hyssopus, & lilium odorato, anulus deferatur ex onagri, vel asini domestici ungula, satyrion, quæ orchis & scemina dicitur. Rutam suo odore probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant.

LIBER